AUSEKLIS ZAĻINSKIS

SUMINĀJUMS PROFESORAM JĒKABAM ALKSNIM

Profesora Jēkaba Alkšņa dzimta (*Acta Medico – Historica Rigensia*). Redaktori: Janīna Danusēviča, Kārlis Ēriks Arons un Juris Salaks. Rīgā: Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, 1999. – 480 lpp.

Apjomīgais, grezni iesietais sējums ar titulu latīņu valodā satur daudz informācijas par galvenā LU medicīnas fakultātes veidotāja, mūsu ķirurģijas patriarcha prof. Dr. Med. Jēkaba Alkšņa dzīvi, viņa amatu, viņa kollēgām slaveniem Rīgas ārstiem, daudzas interesantas apceres par tautas veselību un citiem medicīniskiem jautājumiem, pat par slimokasēm Latvijas brīvvalsts laikā un jo bagātu foto attēlu klāstu. Saturā, kas veidots sešās nodaļās, ir apskati par prof. Jēkabu Alksni, viņa dēlu Dr. Arvēdu Alksni, viņa znotu Dr. Aleksandru Mežciemu. Atsevišķa nodaļa veltīta J. Alkšņa meitas Austras Liepiņas piemiņai, kas trimdas laikā dzīvoja Anglijā, rosīgi darbojās latviešu organizācijās un daudz rakstīja trimdas presē. Taču sējums ietver arī apceres par ievērojamiem Rīgas ārstiem, kam ar Dr. J. Alksni nav nekādas radniecības. Tie ir doktori M. K. Veidemanis, E. Apse -Apsītis, J.A. Āboliņš, Kajetāns Juršāns un Ivars Ebels. Tādēļ jāatzīst, ka uz apvāka iespiestais virsraksts “Profesora Jēkaba Alkšņa dzimta” sedz tikai vienu daļu no sējuma bagātā saturā.

Pirmā nodaļa ietver rakstus par Jēkabu Alksni, viņa dēlu, znotu, gan arī interesantas paša J. Alkšņa “*Mūža atmiņas un atziņas*,” tāpat pāris viņa apceres par latviešu tautas spēku, miesas un gara veselību kā nākotnes pamatu. Autori piemiņas rakstiem ir mediķi Raimonds Pavasars, Ilmārs Lazovskis, Haralds Voskis, Pēteris Stradiņš un akadēmiķis Jānis Stradiņš. Dēlu Arvēdu Alksni piemin Arnis Vīksna, Aleksandru Mežciemu – Juris Salaks un Alfrēds Miltiņš. Pirmā nodaļa beidzas ar Jāņa Stradiņa runas transkriptu Rīgas pilsētas 2. slimnīcas jubilejā un Edītes Bērziņas reportāžu par Triju Zvaigžņu ordeņiem Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājumā.

Jāņa Stradiņa runa par 2. pilsētas slimnīcu laika griežos atklāj, ka nozīmīga loma slimnīcas attīstībā bijusi gan prof. Alksnim, gan viņa toreiz 35 gadus vecajam asistentam Dr. Paulam Stradiņam, akadēmiķa Jāņa Stradiņa tēvam. P. Stradiņš slimnīcu vada no trīsdesmito gadu sākuma līdz 1947. gadam (ar pārtraukumu hitleriskās Vācijas okupācijas laikā). Runa ietver interesantu P. Stradiņa piedzīvojumu, sarkanarmijai ieņemot Pārdaugavu 1944. gada oktobrī. LU medicīnas fakultātes dekāns Dr. M. Veidemanis,

aizbraucot uz Kurzemi, atstāj *Dr. P. Stradiņam* dekāna pilnvaras, bet *Dr. J. Āboliņš* aizbraucot uz Zviedriju, - slimnīcas direktora pilnvaras. Tā 1944. gada oktobrī, ar personālu uzturoties slimnīcas pagrabā, P. Stradiņš piedzīvo briesmu mirklus. Vācu armijai atkāpjoties, Mārupes ielā aizdedzināta "*Lentas*" fabrika, un uguns pa Tukuma ielas koka mājām draud pārsvieties uz slimnīcu. *Dr. Stradiņš* organizē cilvēku ķēdes ar spaņiem, lai uguni lokalizētu, kas arī izdodas. Sarkanarmija ienāk Pārdaugavā agrā rītā 15. oktobrī. Kad šāvienī aplust, *Dr. Stradiņš* iznāk no pagraba un slimnīcas tuvumā satiekas ar kādu sarkanarmijas vienību. Varam iedomāties, kā *Stradiņš*, kas I pasaules kara laikā bija studējis prestižajā Pēterburgas kara medicīnas akadēmijā, toreiz jutās, tuvodamies krievu vienībai. Viņš sarkanarmiešiem ziņo, ka slimnīcā pretinieka nav, tur tikai medicīniskais personāls, slimnieki, sievietes un bērni. Viņam par lielu pārsteigumu sarkanarmieši pavēl atdot pulksteni un pildspalvu, un tad ļauj atgriezties slimnīcā. *Dr. Stradiņš* atgriežas slimnīcā apjucis un nobijies neziņā par turpmāko...

Arvēds Alksnis 1933. gadā ar izcilību beidzis LU medicīnas fakultāti un vēlāk papildinājies Francijā. Būdam Latvijas aizsargu organizācijā, piedalījies 1934. gada 15. maija apvērsumā. 1944. gada jūlijā viņu iesauc Latviešu leģionā, uzticot Leģiona lazaretē ķirurģiskās nodaļas vadību. Lazareti pārceļ uz Liepāju, vēlāk uz Vāciju. Šverīnā 1945. gada 2. maijā Alksnis nokļūst angļu gūstā. Vēlāk līdz 1951. gadam strādāja bēgļu slimnīcā Lībekā, vadot ķirurģijas nodaļu. Viņam ir lieli nopelni kara invalīdu ārstēšanā un leģionāru aprūpē (sk. *Latvju Enciklopēdija*, 1950-1951., 42. lpp.). Izceļojis uz ASV, strādājis ārsta profesijā Vašingtonas pavalstī un Kalifornijā. Piedalījies Latviešu ārstu un zobārstu apvienībā, Daugavas Vanagu organizācijā. Apbalvots ar DV organizācijas nozīmi zeltā.

Vēl rosīgāka trimdas organizācijās bijusi viņa māsa Austra Liepiņa, kurai veltīta otrā nodaļa. Par Austras dzīves gājumu stāsta viņas dēls torontietis Valdis Liepiņš. Par rošīgo darbošanos DV organizācijas vadībā cildinošus vārdus viņai veltī Jānis Frišvalds. Atmiņās par Austru Liepiņu vēl dalās Ingrīda Lāčkāja, Zigrīda Daškēvica, Irina Paula, Elfrīda Ezera, Marta Tūtere, Jānis Rapa. Par Austras vīra Edgara Liepiņa kara gaitām, izsūtījumu un vēlāk darbošanos Rīgā, līdz beidzot 1977. gadā izdodas izceļot uz Angliju pie dzīves biedres, stāsta Arturs Boruks, Kārlis Ēriks Arons, Aija Dirbe.

Kā jau minēts, sējumā iekļauts bagāts, labas kvalitātes fotoklāsts. Pie katra foto attēla paskaidrojuma latviešu valodā pievienots angļu valodas tulkojums. To veicis Valdis Liepiņš.

Sējuma bagātais saturs sniedz dziļu ieskatu kādā latviešu tautas vēstures posmā un Latvijas ārstu neatlaidīgajās pūlēs pēc augstākās izglītības. Tas sniedz arī dramatisku liecību par to kā II Pasaules kara laikā frontes līniju un politisko iekārtu izraisītās pretešķības izšķīr ģimenes un to locekļiem dažkārt piešķīr traģisku mocekļu ceļu. Tā ir grāmata, ko vērts lasīt un kurā vērts iedziļināties.

[Pārpublicēts no rakstu krājuma *Jaunā Gaita* 2001. – 46. gadagājuma, 2.(225.) numura, 57-58. lpp.]